
aShTAvakra gItA

అష్టావక్రగీతా

Document Information

Text title : Ashtavakra Gita

File name : ashtgita.itx

Category : gItA, giitaa

Location : doc_giitaa

Author : Vedic tradition

Transliterated by : John Richards jhr at universalist.worldonline.co.uk

Proofread by : John Richards, Raj Acharya kingteacher at hotmail, Rajani Arjun Shankar

Latest update : October 6, 2005, October 22, 2021

Send corrections to : Sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 23, 2021

sanskritdocuments.org

అష్టావక్రగీతా

॥ శ్రీ ॥

అథ శ్రీమదష్టావక్రగీతా ప్రారభ్యతే ॥

౧

జనక ఉవాచ ॥

కథం జ్ఞానమవాప్నోతి కథం ముక్తిర్భవిష్యతి ।
వైరాగ్యం చ కథం ప్రాప్తమేతద్ బ్రూహి మమ ప్రభో ॥ ౧-౧॥

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

ముక్తిమిచ్ఛసి చేత్తాత విషయాన్ విషవత్స్యజ ।
క్షమార్జవదయాతోషసత్యం పీయూషవద్ భజ ॥ ౧-౨॥

న పృథ్వీ న జలం నాగ్నిర్న వాయుర్ద్యౌర్న వా భవాన్ ।
ఏషాం సాక్షిణమాత్మానం చిద్రూపం విద్ధి ముక్తయే ॥ ౧-౩॥

యది దేహం పృథక్ కృత్య చితి విశ్రామ్య తిష్ఠసి ।
అధునైవ సుఖీ శాన్తో బన్ధముక్తో భవిష్యసి ॥ ౧-౪॥

న త్వం విప్రాదికో వర్ణో నాశ్రమీ నాక్షగోచరః ।
అసంక్లోఽసి నిరాకారో విశ్వసాక్షీ సుఖీ భవ ॥ ౧-౫॥

ధర్మాధర్మౌ సుఖం దుఃఖం మానసాని న తే విభో ।
న కర్తాసి న భోక్తాసి ముక్త ఏవాసి సర్వదా ॥ ౧-౬॥

ఏకో ద్రష్టాసి సర్వస్య ముక్తప్రాప్యోఽసి సర్వదా ।
అయమేవ హి తే బన్ధో ద్రష్టారం పశ్యసీతరమ్ ॥ ౧-౭॥

అహం కర్తేత్యహంమానమహాకృష్టాహిదంశితః ।
నాహం కర్తేతి విశ్వాసామృతం పీత్వా సుఖం చర ॥ ౧-౮॥

ఏకో విశుద్ధబోధోఽహమితి నిశ్చయవహ్నినా ।
 ప్రజ్ఞాల్పాజ్ఞానగహనం వీతశోకః సుఖీ భవ ॥ ౧-౯॥
 యత్ర విశ్వమిదం భాతి కల్పితం రజ్జుసర్పవత్ ।
 ఆనందపరమానందః స బోధస్త్వం సుఖం భవ ॥ ౧-౧౦॥
 ముక్తాభిమానీ ముక్తో హి బద్ధో బద్ధాభిమాన్యపి ।
 కింవదస్తీహ సత్యేయం యా మతిః సా గతిర్భవేత్ ॥ ౧-౧౧॥
 ఆత్మా సాక్షీ విభుః పూర్ణ ఏకో ముక్తశ్చిదక్రీయః ।
 అసంక్షో నిఃస్పృహః శాస్తో భ్రమాత్సంసారవానివ ॥ ౧-౧౨॥
 కూటస్థం బోధమద్వైతమాత్మానం పరిభావయ ।
 ఆభాసోఽహం భ్రమం ముక్త్యా భావం బాహ్యమథాన్తరమ్ ॥ ౧-౧౩॥
 దేహాభిమానపాశేన చిరం బద్ధోఽసి పుత్రక ।
 బోధోఽహం జ్ఞానఖడేన తన్నికృత్య సుఖీ భవ ॥ ౧-౧౪॥
 నిఃసంక్షో నిష్క్రియోఽసి త్వం స్వప్రకాశో నిరజ్ఞానః ।
 అయమేవ హి తే బన్ధః సమాధిమనుతిష్ఠసి ॥ ౧-౧౫॥
 త్వయా వ్యాప్తమిదం విశ్వం త్వయి ప్రోతం యథార్థతః ।
 శుద్ధబుద్ధస్వరూపస్త్వం మా గమః క్షుద్రచిత్తతామ్ ॥ ౧-౧౬॥
 నిరపేక్షో నిర్వికారో నిర్భరః శీతలాశయః ।
 అగాధబుద్ధిరక్షుభ్తో భవ చిన్మాత్రవాసనః ॥ ౧-౧౭॥
 సాకారమనృతం విద్ధి నిరాకారం తు నిశ్చలమ్ ।
 ఏతత్తత్త్వోపదేశేన న పునరర్భవసమ్భవః ॥ ౧-౧౮॥
 యథైవాదర్శమధ్యస్తే రూపేఽన్తః పరితస్తు సః ।
 తథైవాఽస్మిన్ శరీరేఽన్తః పరితః పరమేశ్వరః ॥ ౧-౧౯॥
 ఏకం సర్వగతం వ్యోమ బహిరన్తర్యథా ఘటే ।
 నిత్యం నిరన్తరం బ్రహ్మ సర్వభూతగణే తథా ॥ ౧-౨౦॥

౨

జనక ఉవాచ ॥

అహో నిరఙ్గానః శాస్తో బోధోఽహం ప్రకృతేః పరః ।

ఏతావన్తమహం కాలం మోహేనైవ విడమ్భితః ॥ ౨-౧॥

యథా ప్రకాశయామ్యేకో దేహమేనం తథా జగత్ ।

అతో మమ జగత్సర్వమథవా న చ కిఞ్చన ॥ ౨-౨॥

స శరీరమహో విశ్వం పరిత్యజ్య మయాధునా ।

కుతచ్ఛిత్ కౌశలాద్ ఏవ పరమాత్మా విలోక్యతే ॥ ౨-౩॥

యథా న తోయతో భిన్నాస్తరఙ్గాః ఫేనబుద్బుదాః ।

ఆత్మనో న తథా భిన్నం విశ్వమాత్మవినిర్గతమ్ ॥ ౨-౪॥

తన్తుమాత్రో భవేద్ ఏవ పటో యద్వద్ విచారితః ।

ఆత్మతన్మాత్రమేవేదం తద్వద్ విశ్వం విచారితమ్ ॥ ౨-౫॥

యథైవేక్షురసే క్లుప్తా తేన వ్యాప్తైవ శర్కరా ।

తథా విశ్వం మయి క్లుప్తం మయా వ్యాప్తం నిరన్తరమ్ ॥ ౨-౬॥

ఆత్మాజ్ఞానాజ్జగద్భృతి ఆత్మజ్ఞానాన్న భాసతే ।

రఙ్గజ్ఞానాదహిరాభృతి తజ్ఞానాద్ భాసతే న హి ॥ ౨-౭॥

ప్రకాశో మే నిజం రూపం నాతిరిక్తోఽస్మ్యహం తతః ।

యదా ప్రకాశతే విశ్వం తదాహం భాస ఏవ హి ॥ ౨-౮॥

అహో వికల్పితం విశ్వమజ్ఞానాన్మయి భాసతే ।

రూప్యం శుక్తౌ ఫణి రజ్జౌ వారి సూర్యకరే యథా ॥ ౨-౯॥

మత్తో వినిర్గతం విశ్వం మయ్యేవ లయమేష్యతి ।

మృది కుమ్భో జలే వీచిః కనకే కటకం యథా ॥ ౨-౧౦॥

అహో అహం నమో మహ్యం వినాశో యస్య నాస్తి మే ।

బ్రహ్మీదిన్తమృపర్వన్తం జగన్నాశోఽపి తిష్ఠతః ॥ ౨-౧౧॥

అహో అహం నమో మహ్యమేకోఽహం దేహవాసపి ।

క్వచిన్న గన్తా నాగన్తా వ్యాప్య విశ్వమవస్థితః ॥ ౨-౧౨॥

అహో అహం నమో మహ్యం దక్షో నాస్తిహ మత్సమః ।

అసంస్పృశ్య శరీరేణ యేన విశ్వం చిరం ధృతమ్ || ౨-౧౩||

అహో అహం నమో మహ్యం యస్య మే నాస్తి కిञ్చన |

అథవా యస్య మే సర్వం యద్ వాఙ్మనసగోచరమ్ || ౨-౧౪||

జ్ఞానం జ్ఞేయం తథా జ్ఞాతా త్రితయం నాస్తి వాస్తవమ్ |

అజ్ఞానాద్ భాతి యత్రేదం సోఽహమస్మి నిరజ్ఞనః || ౨-౧౫||

ద్వైతమూలమహో దుఃఖం నాన్యత్తస్యాఽస్తి భేషజమ్ |

దృశ్యమేతన్ మృషా సర్వమేకోఽహం చిద్రసోమలః || ౨-౧౬||

బోధమాత్రోఽహమజ్ఞానాద్ ఉపాధిః కల్పితో మయా |

ఏవం విమృశతో నిత్యం నిర్వికల్పే స్థితిర్మమ || ౨-౧౭||

న మే బన్ధోఽస్తి మోక్షో వా భ్రాన్తిః శాన్తా నిరాశ్రయా |

అహో మయి స్థితం విశ్వం వస్తుతో న మయి స్థితమ్ || ౨-౧౮||

సశరీరమిదం విశ్వం న కిञ్చిదితి నిశ్చితమ్ |

శుద్ధచిన్మాత్ర ఆత్మా చ తత్కస్మిన్ కల్పనాధునా || ౨-౧౯||

శరీరం స్వర్గనరకౌ బన్ధమోక్షౌ భయం తథా |

కల్పనామాత్రమేవైతత్ కిం మే కార్యం చిదాత్మనః || ౨-౨౦||

అహో జనసమూహేఽపి న ద్వైతం పశ్యతో మమ |

అరణ్యమివ సంవృత్తం క్వ రతిం కరవాణ్యహమ్ || ౨-౨౧||

నాహం దేహో న మే దేహో జీవో నాహమహం హి చిత్ |

అయమేవ హి మే బన్ధ ఆసీద్యా జీవితే స్పృహో || ౨-౨౨||

అహో భువనకల్లోలైర్విచిత్రైర్ద్రాక్ సముత్థితమ్ |

మయ్యనన్తమహోమ్నోధౌ చిత్తవాతే సముద్యతే || ౨-౨౩||

మయ్యనన్తమహోమ్నోధౌ చిత్తవాతే ప్రశామ్యతి |

అభ్యాగ్యాజ్జీవవణిజో జగత్పతో వినశ్వరః || ౨-౨౪||

మయ్యనన్తమహోమ్నోధౌవాశ్చర్యం జీవవీచయః |

ఉద్యన్తి ఘ్నన్తి ఖేలన్తి ప్రవిశన్తి స్వభావతః || ౨-౨౫||

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

అవినాశినమాత్మానమేకం విజ్ఞాయ తత్త్వతః ।

తవాత్మజ్ఞానస్య ధీరస్య కథమర్థార్జనే రతిః ॥ 3-౧॥

ఆత్మాజ్ఞానాదహో ప్రీతిర్విషయభ్రమగోచరే ।

శుక్తేరజ్ఞానతో లోభో యథా రజతవిభ్రమే ॥ 3-౨॥

విశ్వం స్ఫురతి యత్రేదం తరణ్ణా ఇవ సాగరే ।

సోఽహమస్మీతి విజ్ఞాయ కిం దీన ఇవ ధావసి ॥ 3-3॥

శ్రుత్వాపి శుద్ధచైతన్య ఆత్మానమతిసుందరమ్ ।

ఉపస్థేఽత్యన్తనంసక్తో మాలిన్యమధిగచ్ఛతి ॥ 3-౪॥

సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని ।

మునేర్జ్ఞానత ఆశ్చర్యం మమత్వమనువర్తతే ॥ 3-౫॥

అస్థితః పరమాద్వైతం మోక్షార్థేఽపి వ్యవస్థితః ।

ఆశ్చర్యం కామవశగో వికలః కేలిశిక్షయా ॥ 3-౬॥

ఉద్భూతం జ్ఞానదుర్మిత్రమవధార్యాతిదుర్బలః ।

ఆశ్చర్యం కామమాకాంక్షేత్ కాలమన్తమనుశ్రితః ॥ 3-౭॥

ఇహాముత్ర విరక్తస్య నిత్యానిత్యవివేకినః ।

ఆశ్చర్యం మోక్షకామస్య మోక్షాద్ ఏవ విభీషికా ॥ 3-౮॥

ధీరస్తు భోజ్యమానోఽపి పీడ్యమానోఽపి సర్వదా ।

ఆత్మానం కేవలం పశ్యన్ న తుష్యతి న కుష్యతి ॥ 3-౯॥

చేష్టమానం శరీరం స్వం పశ్యత్యస్యశరీరవత్ ।

సంస్తవే చాపి నిన్దాయాం కథం ఊభ్యేత్ మహాశయః ॥ 3-౧౦॥

మాయామాత్రమిదం విశ్వం పశ్యన్ విగతకౌతుకః ।

అపి సన్నిహితే మృత్యౌ కథం త్రస్యతి ధీరధీః ॥ 3-౧౧॥

నిఃస్పృహం మానసం యస్య వైరాశ్యేఽపి మహాత్మనః ।

తస్యాత్మజ్ఞానతృప్తస్య తులనా కేన జాయతే ॥ 3-౧౨॥

స్వభావాద్ ఏవ జానానో దృశ్యమేతన్న కిచ్ఛన ।

ఇదం గ్రాహ్యమిదం త్యాజ్యం స కిం పశ్యతి ధీరధీః ॥ ౩-౧౩ ॥

అన్తస్త్యక్తకషాయస్య నిర్ద్వంద్వస్య నిరాశిషః ।
యదృచ్ఛయాగతో భోగో న దుఃఖాయ న తుష్టయే ॥ ౩-౧౪ ॥

౪

జనక ఉవాచ ॥

హస్తాత్మజ్ఞానస్య ధీరస్య ఖేలతో భోగలీలయా ।
న హి సంసారవాహికైర్మూఢైః సహ సమానతా ॥ ౪-౧ ॥
యత్ పదం ప్రేప్సవో దీనాః శక్రాద్యాః సర్వదేవతాః ।
అహో తత్ర స్థితో యోగీ న హర్షముపగచ్ఛతి ॥ ౪-౨ ॥
తజ్జస్య పుణ్యపాపాభ్యాం స్పర్శో హ్యన్తర్న జాయతే ।
న హ్యేకాశస్య ధూమేన దృశ్యమానాపి సజ్గతిః ॥ ౪-౩ ॥
ఆత్మైవేదం జగత్సర్వం జ్ఞాతం యేన మహాత్మనా ।
యదృచ్ఛయా వర్తమానం తం నిషేద్ధుం క్షమేత కః ॥ ౪-౪ ॥
ఆబ్రహ్మన్తమ్బపర్వస్తే భూతగ్రామే చతుర్విధే ।
విజ్ఞస్యైవ హి సామర్థ్యమిచ్ఛానిచ్ఛావివర్జనే ॥ ౪-౫ ॥
ఆత్మానమద్వయం కశ్చిజ్ఞానాతి జగదీశ్వరమ్ ।
యద్ వేత్తి తత్స కురుతే న భయం తస్య కుత్రచిత్ ॥ ౪-౬ ॥

౫

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

న తే సజ్గోఽస్తి కేనాపి కిం శుద్ధస్యక్తుమిచ్ఛసి ।
సజ్ఞాతవిలయం కుర్వన్నేవమేవ లయం వ్రజ ॥ ౫-౧ ॥
ఉదేతి భవతో విశ్వం వారిధేరివ బుద్బుదః ।
ఇతి జ్ఞాత్వైకమాత్మానమేవమేవ లయం వ్రజ ॥ ౫-౨ ॥
ప్రత్యక్షమప్యవస్తుత్వాద్ విశ్వం నాస్త్యమలే త్వయి ।
రజ్జుసర్ప ఇవ వ్యక్తమేవమేవ లయం వ్రజ ॥ ౫-౩ ॥

సమదుఃఖసుఖః పూర్ణ ఆశానైరాశ్యయోః సమః ।
సమజీవితమృత్యుః సన్నేవమేవ లయం వ్రజ ॥ ౫-౪ ॥

౬

జనక ఉవాచ ॥

ఆకాశవదనస్తోఽహం ఘటవత్ ప్రాకృతం జగత్ ।
ఇతి జ్ఞానం తథైతస్య న త్యాగో న గ్రహో లయః ॥ ౬-౧ ॥
మహోదధిరివాహం స ప్రపఞ్చోఽపిచినన్నిభః ।
ఇతి జ్ఞానం తథైతస్య న త్యాగో న గ్రహో లయః ॥ ౬-౨ ॥
అహం స శుక్తిసంకాశో రూప్యవద్ విశ్వకల్పనా ।
ఇతి జ్ఞానం తథైతస్య న త్యాగో న గ్రహో లయః ॥ ౬-౩ ॥
అహం వా సర్వభూతేషు సర్వభూతాన్యథో మయి ।
ఇతి జ్ఞానం తథైతస్య న త్యాగో న గ్రహో లయః ॥ ౬-౪ ॥

౭

జనక ఉవాచ ॥

మయ్యనన్తమహోమ్భాధౌ విశ్వపోత ఇతస్తతః ।
భ్రమతి స్వాన్తవాతేన న మమాన్త్యసహిష్టుతా ॥ ౭-౧ ॥
మయ్యనన్తమహోమ్భాధౌ జగద్వీచిః స్వభావతః ।
ఉదేతు వాన్తమాయాతు న మే వృద్ధిర్న చ క్షతిః ॥ ౭-౨ ॥
మయ్యనన్తమహోమ్భాధౌ విశ్వం నామ వికల్పనా ।
అతిశాన్తో నిరాకార ఏతదేవాహమాస్థితః ॥ ౭-౩ ॥
నాత్మా భావేషు నో భావస్తతానస్తే నిరఙ్ఞనే ।
ఇత్యసక్తోఽస్పృహః శాన్త ఏతదేవాహమాస్థితః ॥ ౭-౪ ॥
అహో చిన్మాత్రమేవాహమిన్ద్రజాలోపమం జగత్ ।
ఇతి మమ కథం కుత్ర హేయోపాదేయకల్పనా ॥ ౭-౫ ॥

౮

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

తదా బన్ధో యదా చిత్తం కిఞ్చిద్ వాఞ్చుతి శోచతి ।
 కిఞ్చిన్ ముఞ్చుతి గృహ్ణోతి కిఞ్చిద్ధృష్యతి కుప్యతి ॥ ౮-౧॥

తదా ముక్తిర్యదా చిత్తం న వాఞ్చుతి న శోచతి ।
 న ముఞ్చుతి న గృహ్ణోతి న హృష్యతి న కుప్యతి ॥ ౮-౨॥

తదా బన్ధో యదా చిత్తం సక్తం కాస్యపి దృష్టిషు ।
 తదా మోక్షో యదా చిత్తమసక్తం సర్వదృష్టిషు ॥ ౮-౩॥

యదా నాహం తదా మోక్షో యదాహం బన్ధనం తదా ।
 మత్సేతి హేలయా కిఞ్చిన్మా గృహోణ విముఞ్చ మా ॥ ౮-౪॥

౯

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

కృతాకృతే చ ద్వన్ద్వాని కదా శాంతాని కస్య వా ।
 ఏవం జ్ఞాత్యేహ నిర్వేదాద్ భవ త్యాగపరోఽవ్రతీ ॥ ౯-౧॥

కస్యాపి తాత ధన్యస్య లోకచేష్టావలోకనాత్ ।
 జీవితేచ్ఛా బుభుక్షా చ బుభుతోపశమం గతాః ॥ ౯-౨॥

అనిత్యం సర్వమేవేదం తాపత్రితయదూషితమ్ ।
 ఆసారం నిన్దితం హేయమితి నిశ్చిత్త్య శామ్యతి ॥ ౯-౩॥

కోఽసౌ కాలో వయః కిం వా యత్ర ద్వన్ద్వాని నో నృణామ్ ।
 తాన్యవేక్ష్య యథాప్రాప్తవర్తీ సిద్ధిమవాప్నుయాత్ ॥ ౯-౪॥

నానా మతం మహర్షీణాం సాధూనాం యోగీనాం తథా ।
 దృష్ట్వా నిర్వేదమాపన్నః కో న శామ్యతి మానవః ॥ ౯-౫॥

కృత్వా మూర్తిపరిజ్ఞానం చైతన్యస్య న కిం గురుః ।
 నిర్వేదసమతాయుక్త్యా యస్తారయతి సంస్మతేః ॥ ౯-౬॥

పశ్య భూతవికారాంస్తస్వం భూతమాత్రాన్ యథార్థతః ।
 తత్క్షణాద్ బన్ధనిర్ముక్తః స్వరూపస్థో భవిష్యసి ॥ ౯-౭॥

వాసనా ఏవ సంసార ఇతి సర్వా విముఞ్చ తాః ।
తత్యాగో వాసనాత్యాగాత్స్థితిరద్య యథా తథా ॥ ౯-౮॥

౧౦

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

విహాయ వైరిణం కామమర్థం చానర్థసంకూలమ్ ।
ధర్మమప్యేతయోర్హేతుం సర్వత్రానాదరం కురు ॥ ౧౦-౧॥

స్వప్నేన్ద్రజాలవత్ పశ్య దినాని శ్రీణి పఞ్చ వా ।
మిత్రక్షేత్రధనాగారదారదాయాదిసమ్పదః ॥ ౧౦-౨॥

యత్ర యత్ర భవేత్ప్రస్థా సంసారం విద్ధి తత్ర వై ।
ప్రాథమైరాగ్యమాశ్రిత్య వీతతృష్ణః సుఖీ భవ ॥ ౧౦-౩॥

తృష్ణామాత్రాత్మకో బంధస్తన్నాశో మోక్ష ఉచ్యతే ।
భవాసంసక్తిమాత్రేణ ప్రాప్తితుష్టిర్మూలమహుః ॥ ౧౦-౪॥

త్వమేకశ్చేతనః శుద్ధో జడం విశ్వమసత్తథా ।
అవిద్యాపి న కిఞ్చిత్సా కా బుభుత్సా తథాపి తే ॥ ౧౦-౫॥

రాజ్యం సుతాః కలత్రాణి శరీరాణి సుఖాని చ ।
సంసక్తస్యాపి నష్టాని తవ జన్మని జన్మని ॥ ౧౦-౬॥

అలమర్థేన కామేన సుకృతేనాపి కర్మణా ।
ఏభ్యః సంసారకాంతారే న విశ్రాంతమభూన్ మనః ॥ ౧౦-౭॥

కృతం న కతి జన్మాని కాయేన మనసా గిరా ।
దుఃఖమాయాసదం కర్మ తదద్యావ్యుపరమ్యతామ్ ॥ ౧౦-౮॥

౧౧

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

భావాభావవికారశ్చ స్వభావాదితి నిశ్చయీ ।
నిర్వికారో గతక్లేశః సుఖేనైవోపశామ్యతి ॥ ౧౧-౧॥

ఈశ్వరః సర్వనిర్మాతా నేహాన్య ఇతి నిశ్చయీ ।

అన్తర్గలితసర్వాశః శాన్తః క్వాపి న సజ్జతే || ౧౧-౨||
 ఆపదః సమృదః కాలే దైవాదేవేతి నిశ్చయీ |
 తృప్తః స్వస్థేన్ద్రియో నిత్యం న వాఙ్చుతి న శోచతి || ౧౧-౩||
 సుఖదుఃఖే జన్మమృత్యూ దైవాదేవేతి నిశ్చయీ |
 సాధ్యాదర్శీ నిరాయాసః కుర్వన్నపి న లిప్యతే || ౧౧-౪||
 చిన్తయా జాయతే దుఃఖం నాన్యథేహేతి నిశ్చయీ |
 తయా హీనః సుఖీ శాన్తః సర్వత్ర గలితస్పృహః || ౧౧-౫||
 నాహం దేహో న మే దేహో బోధోఽహమితి నిశ్చయీ |
 కైవల్యమివ సమృప్తో న స్మరత్యకృతం కృతమ్ || ౧౧-౬||
 ఆబ్రహ్మస్తమృతపర్వన్తమహమేవేతి నిశ్చయీ |
 నిర్వికల్పః శుచిః శాన్తః ప్రాప్తాప్రాప్తవినిర్వృతః || ౧౧-౭||
 నానాశ్చర్యమిదం విశ్వం న కిఞ్చిదితి నిశ్చయీ |
 నిర్వాసనః సూర్తిమాత్రో న కిఞ్చిదివ శామ్యతి || ౧౧-౮||

౧౨

జనక ఉవాచ ||

కాయకృత్యాసహః పూర్వం తతో వాగ్విస్తరాసహః |
 అథ చిన్తాసహస్తస్మాద్ ఏవమేవాహమాస్థితః || ౧౨-౧||
 ప్రీత్యభావేన శబ్దాదేరదృశ్యత్వేన చాత్మనః |
 విక్షేపైకాగ్రహృదయ ఏవమేవాహమాస్థితః || ౧౨-౨||
 సమాధ్యాసాదివిక్షిప్తా వ్యవహారః సమాధయే |
 ఏవం విలోక్య నియమమేవమేవాహమాస్థితః || ౧౨-౩|| |
 హేయోపాదేయవిరహోద్ ఏవం హర్షవిషాదయోః |
 అభావాదద్య హే బ్రహ్మన్న ఏవమేవాహమాస్థితః || ౧౨-౪||
 ఆశ్రమానాశ్రమం ధ్యానం చిత్తస్వీకృతవర్జనమ్ |
 వికల్పం మమ వీక్ష్యైతైరేవమేవాహమాస్థితః || ౧౨-౫||
 కర్మానుష్ఠానమజ్ఞానాద్ యథైవోపరమస్తథా |
 బుధ్వా సమ్యగిదం తత్త్వమేవమేవాహమాస్థితః || ౧౨-౬||

అచిన్త్యం చిన్త్యమానోఽపి చిన్తారూపం భజత్యసౌ ।
 త్యక్త్వా తద్భావనం తస్మాద్ ఏవమేవాహమాస్థితః ॥ ౧౨-౭॥
 ఏవమేవ కృతం యేన స కృతార్థో భవేదసౌ ।
 ఏవమేవ స్వభావో యః స కృతార్థో భవేదసౌ ॥ ౧౨-౮॥

౧౩

జనక ఉవాచ ॥

అకింఞ్చనభవం స్వాస్థ్యం కౌపీనత్వేఽపి దుర్లభమ్ ।
 త్యాగాదానే విహాయాస్మాదహమానే యథాసుఖమ్ ॥ ౧౩-౧॥
 కుత్రాపి ఖేదః కాయస్య జిహ్వా కుత్రాపి ఖేద్యతే ।
 మనః కుత్రాపి తత్త్యక్త్వా పురుషార్థే స్థితః సుఖమ్ ॥ ౧౩-౨॥
 కృతం కిమపి వైవ స్యాద్ ఇతి సఞ్ఞాన్త్య తత్త్వతః ।
 యదా యత్కర్తుమాయాతి తత్ కృత్వానే యథాసుఖమ్ ॥ ౧౩-౩॥
 కర్మనైష్కర్మ్యనిర్బంధభావా దేహస్థయోగినః ।
 సంయోగాయోగవిరహోదహమానే యథాసుఖమ్ ॥ ౧౩-౪॥
 అర్థానర్థా న మే స్థిత్యా గత్యా న శయనేన వా ।
 తిష్ఠన్ గచ్ఛన్ స్వపన్ తస్మాదహమానే యథాసుఖమ్ ॥ ౧౩-౫॥
 స్వపతో నాస్తి మే హానిః సిద్ధిర్మత్సవతో న వా ।
 నాశోల్లాసౌ విహాయాస్మాదహమానే యథాసుఖమ్ ॥ ౧౩-౬॥
 సుఖాదిరూపా నియమం భావేష్యాలోక్య భూరిశః ।
 శుభాశుభే విహాయాస్మాదహమానే యథాసుఖమ్ ॥ ౧౩-౭॥

౧౪

జనక ఉవాచ ॥

ప్రకృత్యా శూన్యచిత్తో యః ప్రమాదాద్ భావభావనః ।
 నిద్రితో బోధిత ఇవ క్షీణసంస్మరణో హి సః ॥ ౧౪-౧॥

క్వ ధనాని క్వ మిత్రాణి క్వ మే విషయదస్యవః ।
 క్వ శాస్త్రం క్వ చ విజ్ఞానం యదా మే గలితా స్పృహా ॥ ౧౪-౨॥
 విజ్ఞాతే సాక్షిపురుషే పరమాత్మని చేశ్వరే ।
 సైరాశ్యే బంధమోక్షే చ న చింతా ముక్తయే మమ ॥ ౧౪-౩॥
 అన్తర్వికల్పశూన్యస్య బహిః స్వచ్ఛన్దచారిణః ।
 భ్రాన్తస్యేవ దశాస్తాస్తాస్తాదృశా ఏవ జానతే ॥ ౧౪-౪॥

౧౫

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

యథాతథోపదేశేన కృతార్థః సత్త్వబుద్ధిమాన్ ।
 ఆజీవమపి జిజ్ఞాసుః పరస్తత్ర విముహ్యతి ॥ ౧౫-౧॥
 మోక్షో విషయవైరస్యం బంధో వైషయికో రసః ।
 ఏతావదేవ విజ్ఞానం యథేచ్ఛసి తథా కురు ॥ ౧౫-౨॥
 వాగ్మిప్రాజ్ఞామహోద్యోగం జనం మూకజడాలసమ్ ।
 కరోతి తత్త్వబోధోఽయమతస్త్వక్తో బుభుక్షభిః ॥ ౧౫-౩॥
 న త్వం దేహో న తే దేహో భోక్తా కర్తా న వా భవాన్ ।
 చిద్రూపోఽసి సదా సాక్షీ నిరపేక్షః సుఖం చర ॥ ౧౫-౪॥
 రాగద్వేషౌ మనోధర్మౌ న మనస్తే కదాచన ।
 నిర్వికల్పోఽసి బోధాత్మా నిర్వికారః సుఖం చర ॥ ౧౫-౫॥
 సర్వభూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని ।
 విజ్ఞాయ నిరహంకారో నిర్మమస్త్యం సుఖీ భవ ॥ ౧౫-౬॥
 విశ్వం స్ఫురతి యత్రేదం తరణ్ణా ఇవ సాగరే ।
 తత్త్వమేవ న సన్దేహశ్చిన్మాన్మార్దే విజ్వరో భవ ॥ ౧౫-౭॥
 శ్రద్ధస్య తాత శ్రద్ధస్య నాత్ర మోహం కురుష్వ భోః ।
 జ్ఞానస్వరూపో భగవానాత్మా త్వం ప్రకృతేః పరః ॥ ౧౫-౮॥
 గుణైః సంవేష్టితో దేహస్తిష్ఠత్యాయాతి యాతి చ ।
 ఆత్మా న గన్తా నాగన్తా కిమేనమనుశోచసి ॥ ౧౫-౯॥

దేహస్థిప్రతు కల్పాంతం గచ్ఛత్స్వద్యైవ వా పునః ।
 క్వ వృద్ధిః క్వ చ వా హానిస్తవ చిన్మాత్రరూపిణః ॥ ౧౫-౧౦ ॥
 త్వయ్యనన్తమహామ్భోధౌ విశ్వవీచిః స్వభావతః ।
 ఉదేతు వాస్తమాయాతు న తే వృద్ధిర్న వా క్షతిః ॥ ౧౫-౧౧ ॥
 తాత చిన్మాత్రరూపోఽసి న తే భిన్నమిదం జగత్ ।
 అతః కస్య కథం కుత్ర హేయోపాదేయకల్పనా ॥ ౧౫-౧౨ ॥
 ఏకస్మిన్నవ్యయే శాస్తే చిదాకాశేఽమలే త్వయి ।
 కుతో జన్మ కుతో కర్మ కుతోఽహంకార ఏవ చ ॥ ౧౫-౧౩ ॥
 యత్త్వం పశ్యసి తత్త్రైకస్త్వమేవ ప్రతిభాసనే ।
 కిం పృథక్ భాసతే స్వర్ణాత్ కటకాఙ్గదనూపురమ్ ॥ ౧౫-౧౪ ॥
 ఆయం సోఽహమయం నాహం విభాగమితి సన్త్యజ ।
 సర్వమాత్మేతి నిశ్చిత్స్య నిఃసంకల్పః సుఖీ భవ ॥ ౧౫-౧౫ ॥
 త్వవైవాఙ్మానతో విశ్వం త్వమేకః పరమార్థతః ।
 త్వత్తోఽన్యో నాస్తి సంసారీ నాసంసారీ చ కశ్చన ॥ ౧౫-౧౬ ॥
 భ్రాన్తిమాత్రమిదం విశ్వం న కిఞ్చిదితి నిశ్చయీ ।
 నిర్వాసనః సూర్తిమాత్రో న కిఞ్చిదివ శామ్యతి ॥ ౧౫-౧౭ ॥
 ఏక ఏవ భవామ్భోధావాసీదస్తి భవిష్యతి ।
 న తే బద్ధోఽస్తి మోక్షో వా కృతకృత్యః సుఖం చర ॥ ౧౫-౧౮ ॥
 మా సంకల్పవికల్పాభ్యాం చిత్తం క్షోభయ చిన్మయ ।
 ఉపశామ్య సుఖం తిష్ఠ స్వాత్మన్యానన్దవిగ్రహే ॥ ౧౫-౧౯ ॥
 త్యజైవ ధ్యానం సర్వత్ర మా కిఞ్చిద్ హృది ధారయ ।
 ఆత్మా త్వం ముక్త ఏవాసి కిం విమృశ్య కరిష్యసి ॥ ౧౫-౨౦ ॥

౧౬

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

ఆచక్ష్య శృణు వా తాత నానాశాస్త్రాణ్యనేకశః ।
 తథాపి న తవ స్వాస్థ్యం సర్వవిస్మరణాద్ ఋతే ॥ ౧౬-౧ ॥

భోగం కర్మ సమాధిం వా కురు విజ్ఞ తథాపి తే ।
 చిత్తం నిరస్తసర్వాశమత్యర్థం రోచయిష్యతి ॥ ౧౬-౨॥
 ఆయాసాత్సకలో దుఃఖీనైనం జానాతి కశ్చన ।
 అనేనైవోపదేశేన ధన్యః ప్రాప్నోతి నిర్వృతిమ్ ॥ ౧౬-౩॥
 వ్యాపారే ఖిద్యతే యస్తు నిమేషోన్మేషయోరపి ।
 తస్యాలస్య ధురీణస్య సుఖం నాన్యస్య కస్యచిత్ ॥ ౧౬-౪॥
 ఇదం కృతమిదం నేతి ద్వన్ద్వైర్ముక్తం యదా మనః ।
 ధర్మార్థకామమోక్షేషు నిరపేక్షం తదా భవేత్ ॥ ౧౬-౫॥
 విరక్తో విషయద్వేష్టా రాగీ విషయలోలుపః ।
 గ్రహమోక్షవిహీనస్తు న విరక్తో న రాగవాన్ ॥ ౧౬-౬॥
 హేయోపాదేయతా తావత్సంసారవిటపాఙ్కరః ।
 స్పృహ జీవతి యావద్ వై నిర్విచారదశాస్పదమ్ ॥ ౧౬-౭॥
 ప్రవృత్తా జాయతే రాగో నిర్వృత్తా ద్వేష ఏవ హి ।
 నిర్ద్వంద్వో బాలవద్ ధీమాన్ ఏవమేవ వ్యవస్థితః ॥ ౧౬-౮॥
 హాతుమిచ్ఛతి సంసారం రాగీ దుఃఖజిహాసయా ।
 వీతరాగో హి నిర్దుఃఖస్తస్మిన్నపి న ఖిద్యతి ॥ ౧౬-౯॥
 యస్యాభిమానో మోక్షేఽపి దేహేఽపి మమతా తథా ।
 న చ జ్ఞానీ న వా యోగీ కేవలం దుఃఖభాగసౌ ॥ ౧౬-౧౦॥
 హరో యద్యుపదేష్టా తే హరిః కమలజోఽపి వా ।
 తథాపి న తవ స్వాధ్యం సర్వవిస్మరణాదృతే ॥ ౧౬-౧౧॥

౧౭

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

తేన జ్ఞానఫలం ప్రాప్తం యోగాభ్యాసఫలం తథా ।
 తృప్తః స్వచ్ఛేన్ద్రియో నిత్యమేకాకీ రమతే తు యః ॥ ౧౭-౧॥
 న కదాచిజ్జగత్సస్మిన్ తత్త్వజ్ఞో హస్త ఖిద్యతి ।
 యత ఏకేన తేనేదం పూర్ణం బ్రహ్మణ్ణమణ్ణలమ్ ॥ ౧౭-౨॥

న జాతు విషయాః కేఽపి స్వారామం హర్షయన్త్యమీ ।
 సల్లకీపల్లవప్రీతమివేభం నిమ్బపల్లవాః ॥ ౧౭-౩॥
 యస్తు భోగేషు భుక్తేషు న భవత్యధివాసితః ।
 అభుక్తేషు నిరాకాఙ్క్షీ తాదృశో భవదుర్లభః ॥ ౧౭-౪॥
 బుభుక్షురిహ సంసారే ముముక్షురపి దృశ్యతే ।
 భోగమోక్షనిరాకాఙ్క్షీ విరలో హి మహాశయః ॥ ౧౭-౫॥
 ధర్మార్థకామమోక్షేషు జీవితే మరణే తథా ।
 కస్యాప్యధారచిత్తస్య హేయోపాదేయతా న హి ॥ ౧౭-౬॥
 వాఙ్మాన విశ్వవిలయే న ద్వేషస్తస్య చ స్థితౌ ।
 యథా జీవికయా తస్మాద్ ధన్య ఆస్తే యథా సుఖమ్ ॥ ౧౭-౭॥
 కృతార్థోఽనేన జ్ఞానేనేత్యేవం గలితధీః కృతీ ।
 పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్రన్
 అశ్నన్నాస్తే యథా సుఖమ్ ॥ ౧౭-౮॥
 శూన్యా దృష్టిర్వృథా చేష్టా వికలానీన్ద్రియాణి చ ।
 న స్పృహో న విరక్తిర్వా క్షీణసంసారసాగరే ॥ ౧౭-౯॥
 న జాగర్తి న నిద్రాతి నోన్మీలతి న మీలతి ।
 అహో పరదశా క్వాపి వర్తతే ముక్తచేతసః ॥ ౧౭-౧౦॥
 సర్వత్ర దృశ్యతే స్వస్థః సర్వత్ర విమలాశయః ।
 సమస్తవాసనా ముక్తో ముక్తః సర్వత్ర రాజతే ॥ ౧౭-౧౧॥
 పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్రన్ అశ్నన్
 గృహ్లాన్ వదన్ వ్రజన్ ।
 ఈహితానీహితైర్ముక్తో ముక్త ఏవ మహాశయః ॥ ౧౭-౧౨॥
 న నిన్దతి న చ స్తౌతి న హృష్యతి న కుప్యతి ।
 న దదాతి న గృహ్లాతి ముక్తః సర్వత్ర నీరసః ॥ ౧౭-౧౩॥
 సానురాగాం స్త్రియం దృష్ట్వా మృత్యుం వా సముపస్థితమ్ ।
 అవిహ్వాలమనాః స్వస్థో ముక్త ఏవ మహాశయః ॥ ౧౭-౧౪॥
 సుఖే దుఃఖే నరే నార్యాం సమృత్సు చ విపత్సు చ ।
 విశేషో వైవ ధీరస్య సర్వత్ర సమదర్శినః ॥ ౧౭-౧౫॥

న హింసా నైవ కారుణ్యం నౌద్ధత్యం న చ దీనతా ।
 నాశ్చర్యం నైవ చ ఊభః క్షీణసంసరణే నరే ॥ ౧౭-౧౬ ॥
 న ముక్తో విషయద్వేష్టా న వా విషయలోలుపః ।
 అసంసక్తమనా నిత్యం ప్రాప్తాప్రాప్తముపాశ్నుతే ॥ ౧౭-౧౭ ॥
 సమాధానాసమాధానహితాహితవికల్పనాః ।
 శూన్యచిత్తో న జానాతి కైవల్యమివ సంస్థితః ॥ ౧౭-౧౮ ॥
 నిర్మమో నిరహంకారో న కిఞ్చిదీతి నిశ్చింతః ।
 అన్తర్గతసర్వాశః కుర్వన్నపి కరోతి న ॥ ౧౭-౧౯ ॥
 మనఃప్రకాశసంమోహస్వప్నజాడ్యవివర్జితః ।
 దశాం కామపి సమ్రుప్తో భవేద్ గలితమానసః ॥ ౧౭-౨౦ ॥

౧౮

అష్టావక్ర ఉవాచ ॥

యస్య బోధోదయే తావత్స్వప్నవద్ భవతి భ్రమః ।
 తస్మై సుఖైకరూపాయ నమః శాన్తాయ తేజసే ॥ ౧౮-౧ ॥
 అర్జుయత్వాఖిలాన్ అర్థాన్ భోగానాప్నోతి పుష్కలాన్ ।
 న హి సర్వపరిత్యాగమన్తరేణ సుఖీ భవేత్ ॥ ౧౮-౨ ॥
 కర్తవ్యదుఃఖమార్తణ్ణజ్వాలాదగ్ధాన్తరాత్మనః ।
 కుతః ప్రశమపీయూషధారాసారమృతే సుఖమ్ ॥ ౧౮-౩ ॥
 భవోఽయం భావనామాత్రో న కిఞ్చిత్ పరమార్థతః ।
 నాస్త్యభావః స్వభావానాం భావాభావవిభావినామ్ ॥ ౧౮-౪ ॥
 న దూరం న చ సక్కించాల్లబ్ధమేవాత్మనః పదమ్ ।
 నిర్వికల్పం నిరాయాసం నిర్వికారం నిరఙ్జనమ్ ॥ ౧౮-౫ ॥
 వ్యామోహమాత్రవిరతౌ స్వరూపాదానమాత్రతః ।
 వీతశోకా విరాజన్తే నిరావరణదృష్టయః ॥ ౧౮-౬ ॥
 సమస్తం కల్పనామాత్రమాత్మా ముక్తః సనాతనః ।
 ఇతి విజ్ఞాయ ధీరో హి కిమభ్యస్యతి బాలవత్ ॥ ౧౮-౭ ॥

ఆత్మా బ్రహ్మేతి నిశ్చిత్స్య భావాభావౌ చ కల్పితౌ ।
 నిష్కామః కిం విజానాతి కిం బ్రూతే చ కరోతి కిమ్ ॥ ౧౮-౮॥
 అయం సోఽహమయం నాహమితి క్షీణా వికల్పనా ।
 సర్వమాత్మేతి నిశ్చిత్స్య తూష్టిమూఘతస్య యోగినః ॥ ౧౮-౯॥
 న విక్షేపో న చైకాగ్ర్యం నాతిబోధో న మూఢతా ।
 న సుఖం న చ వా దుఃఖముపశాన్తస్య యోగినః ॥ ౧౮-౧౦॥
 స్వారాజ్యే భైక్షవృత్తౌ చ లాభాలాభే జనే వనే ।
 నిర్వికల్పస్వభావస్య న విశేషోఽస్తి యోగినః ॥ ౧౮-౧౧॥
 క్వ ధర్మః క్వ చ వా కామః క్వ చార్థః క్వ వివేకితా ।
 ఇదం కృతమిదం నేతి ద్వంద్వైర్ముక్తస్య యోగినః ॥ ౧౮-౧౨॥
 కృత్యం కిమపి నైవాస్తి న కాపి హృది రజ్జునా ।
 యథా జీవనమేవేహ జీవన్ముక్తస్య యోగినః ॥ ౧౮-౧౩॥
 క్వ మోహాః క్వ చ వా విశ్వం క్వ తద్ ధ్యానం క్వ ముక్తతా ।
 సర్వసంక్కల్పసీమాయాం విశ్రాన్తస్య మహాత్మనః ॥ ౧౮-౧౪॥
 యేన విశ్వమిదం దృష్టం స నాస్తీతి కరోతు వై ।
 నిర్వాసనః కిం కురుతే పశ్యన్నపి న పశ్యతి ॥ ౧౮-౧౫॥
 యేన దృష్టం పరం బ్రహ్మ సోఽహం బ్రహ్మేతి చిన్తయేత్ ।
 కిం చిన్తయతి నిశ్చిన్తో ద్వితీయం యో న పశ్యతి ॥ ౧౮-౧౬॥
 దృష్టో యేనాత్మవిక్షేపో నిరోధం కురుతే త్వసౌ ।
 ఉదారస్తు న విక్షిప్తః సాధ్యాభావాత్కరోతి కిమ్ ॥ ౧౮-౧౭॥
 ధీరో లోకవిపర్యస్తో వర్తమానోఽపి లోకవత్ ।
 న సమాధిం న విక్షేపం న లోపం స్వస్య పశ్యతి ॥ ౧౮-౧౮॥
 భావాభావవిహీనో యస్తృప్తో నిర్వాసనో బుధః ।
 వైవ కిఞ్చైత్కృతం తేన లోకదృష్ట్యా వికుర్వతా ॥ ౧౮-౧౯॥
 ప్రవృత్తౌ వా నివృత్తౌ వా నైవ ధీరస్య దుర్గ్రహః ।
 యదా యత్కర్తుమాయాతి తత్కృత్వా తిష్ఠతః సుఖమ్ ॥ ౧౮-౨౦॥
 నిర్వాసనో నిరాలంబుః స్వచ్ఛన్తో ముక్తబన్ధనః ।
 క్షిప్తః సంస్కారవారతేన చేష్ఠతే శుష్కపర్ణవత్ ॥ ౧౮-౨౧॥

ఆసంసారస్య తు క్వాపి న హర్షో న విషాదతా ।
 స శీతలమనా నిత్యం విదేహ ఇవ రాజయే ॥ ౧౮-౨౨॥
 కుత్రాపి న జిహాసాస్తి నాశో వాపి న కుత్రచిత్ ।
 ఆత్మారామస్య ధీరస్య శీతలాచ్ఛతరాత్మనః ॥ ౧౮-౨౩॥
 ప్రకృత్యా శూన్యచిత్తస్య కుర్వతోఽస్య యద్భుచ్చయా ।
 ప్రాకృతస్యేవ ధీరస్య న మానో నావమానతా ॥ ౧౮-౨౪॥
 కృతం దేహేన కర్మేదం న మయా శుద్ధరూపిణా ।
 ఇతి చింతానురోధీ యః కుర్వన్నపి కరోతి న ॥ ౧౮-౨౫॥
 అతద్వాదీవ కురుతే న భవేదపి బాలిశః ।
 జీవన్ముక్తః సుఖీ శ్రీమాన్ సంసరన్నపి శోభతే ॥ ౧౮-౨౬॥
 నానావిచారసుశ్రాన్తో ధీరో విశ్రాన్తిమాగతః ।
 న కల్పతే న జానాతి న శృణోతి న పశ్యతి ॥ ౧౮-౨౭॥
 అసమాధేరవిక్షేపాన్ న ముముక్షుర్ను చేతరః ।
 నిశ్చిత్స్య కల్పితం పశ్యన్ బ్రహ్మైవాస్తే మహాశయః ॥ ౧౮-౨౮॥
 యస్యాస్తః స్యాదహజ్కారో న కరోతి కరోతి సః ।
 నిరహజ్కారధీరేణ న కిఞ్చిదకృతం కృతమ్ ॥ ౧౮-౨౯॥
 నోద్విగ్నం న చ సన్తుష్టమకర్తృ స్పన్దవర్జితమ్ ।
 నిరాశం గతసన్దేహం చిత్తం ముక్తస్య రాజతే ॥ ౧౮-౩౦॥
 నిర్ధ్యాతుం చేష్టితుం వాపి యచ్ఛిత్తం న ప్రవర్తతే ।
 నిర్నిమిత్తమిదం కీన్తు నిర్ధ్యాయేతి విచేష్టతే ॥ ౧౮-౩౧॥
 తత్త్వం యథార్థమాకర్ణ్య మన్తః ప్రాప్నోతి మూఢతామ్ ।
 అథవా యాతి సజ్కోచమమూఢః కోఽపి మూఢవత్ ॥ ౧౮-౩౨॥
 ఏకాగ్రతా నిరోధో వా మూఢైరభ్యస్యతే భృశమ్ ।
 ధీరాః కృత్యం న పశ్యన్తి సుప్తవత్స్వపదే స్థితాః ॥ ౧౮-౩౩॥
 అప్రయత్నాత్ ప్రయత్నాద్ వా మూఢో నాప్నోతి నిర్వృతిమ్ ।
 తత్త్వనిశ్చయమాత్రేణ ప్రాజ్ఞో భవతి నిర్వృతః ॥ ౧౮-౩౪॥

శుద్ధం బుద్ధం ప్రియం పూర్ణం నిష్ప్రపఞ్చం నిరామయమ్ |
ఆత్మానం తం న జానన్తి తత్రాభ్యాసపరా జనాః || ౧౮-౩౫||

నాప్నోతి కర్మణా మోక్షం విమూఢోఽభ్యాసరూపిణా |
ధన్యో విజ్ఞానమాత్రేణ ముక్తస్తిష్ఠత్యవిక్రియః || ౧౮-౩౬||

మూఢో నాప్నోతి తద్ బ్రహ్మ యతో భవతుమిచ్ఛతి |
అనిచ్ఛన్నపి ధీరో హి పరబ్రహ్మస్వరూపభాక్ || ౧౮-౩౭||

నిరాధారా గ్రహవ్యగ్రా మూఢాః సంసారపోషకాః |
ఏతస్యానర్థమూలస్య మూలచ్ఛేదః కృతో బుధైః || ౧౮-౩౮||

న శాన్తిం లభతే మూఢో యతః శమితుమిచ్ఛతి |
ధీరస్తత్త్వం వినిశ్చిత్స్య సర్వదా శాన్తమానసః || ౧౮-౩౯||

క్వాత్మనో దర్శనం తస్య యద్ దృష్టమవలంబితే |
ధీరాస్తం తం న పశ్యన్తి పశ్యన్త్యాత్మానమవ్యయమ్ || ౧౮-౪౦||

క్వ నిరోధో విమూఢస్య యో నిర్బంధం కరోతి వై |
స్వారామస్యైవ ధీరస్య సర్వదాసావకృత్రిమః || ౧౮-౪౧||

భావస్య భావకః కశ్చిన్ న కిచ్ఛిద్ భావకోపరః |
ఉభయాభావకః కశ్చిద్ ఏవమేవ నిరాకులః || ౧౮-౪౨||

శుద్ధమద్యయమాత్మానం భావయన్తి కుబుద్ధయః |
న తు జానన్తి సంమోహోద్యావజ్ఞివమనిర్వృతాః || ౧౮-౪౩||

ముముక్షోర్బుద్ధిరాలంబమన్తరేణ న విద్యతే |
నిరాలంబైవ నిష్కామా బుద్ధిర్ముక్తస్య సర్వదా || ౧౮-౪౪||

విషయదీప్షినో వీక్ష్య చకితాః శరణార్థినః |
విశన్తి ర్ముటితి క్రోడం నిరోధైకాగ్రసిద్ధయే || ౧౮-౪౫||

నిర్వాసనం హరిం దృష్ట్వా తూష్ణిం విషయదన్తినః |
పలాయన్తే న శక్తాన్తే నేవన్తే కృతచాటవః || ౧౮-౪౬||

న ముక్తికారికాం ధత్తే నిఃశఙ్కో యుక్తమానసః |
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జిఘ్రన్ శ్చన్నాన్తే యథాసుఖమ్ || ౧౮-౪౭||

వస్తుశ్రవణమాత్రేణ శుద్ధబుద్ధిర్నిరాకులః |
నైవాచారమనాచారమౌదాస్యం వా ప్రపశ్యతి || ౧౮-౪౮||

యదా యత్కర్తుమాయాతి తదా తత్కరుతే ఋజుః ।
 శుభం వాప్యశుభం వాపి తస్య చేష్టా హి బాలవత్ ॥ ౧౮-౪౯॥
 స్వాతన్త్ర్యాతుస్సఖమాప్నోతి స్వాతన్త్ర్యాల్లభతే పరమ్ ।
 స్వాతన్త్ర్యాన్నిరప్యతి గచ్ఛేత్స్వాతన్త్ర్యాత్ పరమం పదమ్ ॥ ౧౮-౫౦॥
 అకర్తృత్వమభోక్తృత్వం స్వాత్మనో మన్యతే యదా ।
 తదా క్షీణా భవన్త్యేవ సమస్తాశ్చిత్తవృత్తయః ॥ ౧౮-౫౧॥
 ఉచ్యుష్ణలాప్యకృతికా స్థితిర్ధీరస్య రాజతే ।
 న తు సస్పృహచిత్తస్య శాన్తిరూఢస్య కృత్రిమా ॥ ౧౮-౫౨॥
 విలసన్తి మహాభోగైర్విశన్తి గిరిగహ్వరాన్ ।
 నిరస్తకల్పనా ధీరా అబద్ధా ముక్తబుద్ధయః ॥ ౧౮-౫౩॥
 శ్రోత్రియం దేవతాం తీర్థమఙ్గనాం భూపతిం ప్రియమ్ ।
 దృష్ట్వా సమ్పూజ్య ధీరస్య న కాపి హృది వాసనా ॥ ౧౮-౫౪॥
 భృత్యైః పుత్రైః కలత్రైశ్చ దౌహిత్రైశ్చాపి గోత్రజైః ।
 విహస్య ధిక్యతో యోగీ న యాతి వికృతిం మనాక్ ॥ ౧౮-౫౫॥
 సన్తుష్టోఽపి న సన్తుష్టః ఖిన్నోఽపి న చ ఖిద్యతే ।
 తస్యాశ్చర్మదశాం తాం తాం తాదృశా ఏవ జానతే ॥ ౧౮-౫౬॥
 కర్తవ్యతైవ సంసారో న తాం పశ్యన్తి సూరయః ।
 శూన్యాకారా నిరాకారా నిర్వికారా నిరామయాః ॥ ౧౮-౫౭॥
 అకుర్వన్నపి సజ్జోభాద్ వ్యగ్రః సర్వత్ర మూఢధీః ।
 కుర్వన్నపి తు కృత్యాని కుశలో హి నిరాకులః ॥ ౧౮-౫౮॥
 సుఖమాస్తే సుఖం శేతే సుఖమాయాతి యాతి చ ।
 సుఖం వక్తి సుఖం భుక్త్యై వ్యవహారేఽపి శాన్తధీః ॥ ౧౮-౫౯॥
 స్వభావాద్యస్య నైవార్ధిరోకవద్ వ్యవహారిణః ।
 మహాహ్రద ఇవాక్షోభ్యో గతక్లేశః సుశోభతే ॥ ౧౮-౬౦॥
 నివృత్తిరపి మూఢస్య ప్రవృత్తి రుపజాయతే ।
 ప్రవృత్తిరపి ధీరస్య నివృత్తిఫలభాగినీ ॥ ౧౮-౬౧॥
 పరిగ్రహేషు వైరాగ్యం ప్రాయో మూఢస్య దృశ్యతే ।

దేహే విగలితాశస్య క్వ రాగః క్వ విరాగతా ॥ ౧౮-౬౨॥

భావనాభావనాసక్తా దృష్టిరూఢస్య సర్వదా ।
భావ్యభావనయా సా తు స్వస్థస్యాదృష్టిరూపిణీ ॥ ౧౮-౬౩॥

సర్వారమ్భేషు నిష్కామో యశ్చరేద్ బాలవన్ మునిః ।
న లేపస్తస్య శుద్ధస్య క్రియమాణేఽపి కర్మణి ॥ ౧౮-౬౪॥

స ఏవ ధన్య ఆత్మజ్ఞః సర్వభావేషు యః సమః ।
పశ్యన్ శృణ్వన్ స్పృశన్ జప్తున్ అశ్నన్ నిస్తర్షమానసః ॥ ౧౮-౬౫॥

క్వ సంసారః క్వ చాభాసః క్వ సాధ్యం క్వ చ సాధనమ్ ।
ఆకాశస్యేవ ధీరస్య నిర్వికల్పస్య సర్వదా ॥ ౧౮-౬౬॥

స జయత్యర్థసంన్యాసీ పూర్ణస్వరసవిగ్రహః ।
అకృత్రిమోఽనవచ్ఛిన్నే సమాధిర్యస్య వర్తతే ॥ ౧౮-౬౭॥

బహునాత్ర కిముక్తేన జ్ఞాతతత్త్వో మహాశయః ।
భోగమోక్షనిరాకాక్షీ సదా సర్వత్ర నీరసః ॥ ౧౮-౬౮॥

మహదాది జగద్వైతం నామమాత్రవిజృంభితమ్ ।
విహాయ శుద్ధబోధస్య కిం కృత్యమవశిష్యతే ॥ ౧౮-౬౯॥

భ్రమభూతమిదం సర్వం కింఞ్చిన్నాస్తీతి నిశ్చయీ ।
అలక్ష్యస్ఫురణః శుద్ధః స్వభావేనైవ శామ్యతి ॥ ౧౮-౭౦॥

శుద్ధస్ఫురణరూపస్య దృశ్యభావమపశ్యతః ।
క్వ విధిః క్వ చ వైరాగ్యం క్వ త్యాగః క్వ శమోఽపి వా ॥ ౧౮-౭౧॥

స్ఫురతోఽనన్తరూపేణ ప్రకృతిం చ న పశ్యతః ।
క్వ బంధః క్వ చ వా మోక్షః క్వ హర్షః క్వ విషాదితా ॥ ౧౮-౭౨॥

బుద్ధిపర్వస్తసంసారే మాయామాత్రం వివర్తతే ।
నిర్మమో నిరహంకారో నిష్కామః శోభతే బుధః ॥ ౧౮-౭౩॥

అక్షయం గతసంతాపమాత్మానం పశ్యతో మునేః ।
క్వ విద్యా చ క్వ వా విశ్వం క్వ దేహోఽహం మమేతి వా ॥ ౧౮-౭౪॥

నిరోధాదీని కర్మాణి జహాతి జడధీర్యది ।
మనోరథాన్ ప్రలాపాంశ్చ కర్తుమాప్నోత్యతత్క్షణాత్ ॥ ౧౮-౭౫॥

మన్దః శ్రుత్వాపి తద్వస్తు న జహాతి విమూఢతామ్ |
 నిర్వికల్పో బహిర్యత్నాదస్తర్విషయలాలసః || ౧౮-౭౬ ||
 జ్ఞానాద్ గలితకర్మా యో లోకదృష్ట్యాపి కర్మకృత్ |
 నాప్నోత్యవసరం కర్తుం వక్తుమేవ న కిఞ్చన || ౧౮-౭౭ ||
 క్వ తమః క్వ ప్రకాశో వా హానం క్వ చ న కిఞ్చన |
 నిర్వికారస్య ధీరస్య నిరాతక్కుస్య సర్వదా || ౧౮-౭౮ ||
 క్వ ధైర్యం క్వ వివేకిత్వం క్వ నిరాతక్కుతాపి వా |
 అనిర్వాచ్యస్వభావస్య నిఃస్వభావస్య యోగినః || ౧౮-౭౯ ||
 న స్వర్గో నైవ నరకో జీవన్ముక్తిర్న చైవ హి |
 బహునాత్ర కిమక్తేన యోగదృష్ట్యా న కిఞ్చన || ౧౮-౮౦ ||
 నైవ ప్రార్థయతే లాభం నాలాభేనానుశోచతి |
 ధీరస్య శీతలం చిత్తమమృతేనైవ పూరితమ్ || ౧౮-౮౧ ||
 న శాన్తం స్తౌతి నిష్కామో న దుష్టమపి నిన్దతి |
 సమదుఃఖసుఖస్తృప్తః కిఞ్చిత్ కృత్యం న పశ్యతి || ౧౮-౮౨ ||
 ధీరో న ద్వేష్టి సంసారమాత్మానం న దిదృక్షతి |
 హర్షామర్షవినిర్ముక్తో న మృతో న చ జీవతి || ౧౮-౮౩ ||
 నిఃస్నేహః పుత్రదారాదౌ నిష్కామో విషయేషు చ |
 నిచ్ఛిన్తః స్వశరీరేఽపి నిరాశః శోభతే బుధః || ౧౮-౮౪ ||
 తుష్టిః సర్వత్ర ధీరస్య యథాపతితవర్తినః |
 స్వచ్ఛన్దం చరతో దేశాన్ యత్రస్తమితశాయినః || ౧౮-౮౫ ||
 పతతుదేతు వా దేహో నాస్య చిన్తా మహాత్మనః |
 స్వభావభూమివిశ్రాన్తివిస్మృతాశేషసంస్పృతేః || ౧౮-౮౬ ||
 అకిఞ్చనః కామచారో నిర్ద్వంద్వశ్చిన్నసంశయః |
 అసక్తః సర్వభావేషు కేవలౌ రమతే బుధః || ౧౮-౮౭ ||
 నిర్మమః శోభతే ధీరః సమలోష్ఠాశ్మకాఞ్చనః |
 సుభిన్నహృదయగ్రన్ధిర్నిర్ధూనిర్ధూతరజస్తమః || ౧౮-౮౮ ||
 సర్వత్రానవధానస్య న కిఞ్చిద్ వాసనా హృది |
 ముక్తాత్మనో విత్పక్షస్య తులనా కేన జాయతే || ౧౮-౮౯ ||

జానన్నపి న జానాతి పశ్యన్నపి న పశ్యతి ।
 బ్రువన్న అపి న చ బ్రూతే కోఽన్యో నిర్వాసనాదృతే ॥ ౧౮-౯౦॥
 భిక్షుర్వా భూపతిర్వాపి యో నిష్కామః స శోభతే ।
 భావేషు గలితా యస్య శోభనాశోభనా మతిః ॥ ౧౮-౯౧॥
 క్వ స్వాచ్ఛన్యం క్వ సజ్కోచః క్వ వా తత్త్వవినిశ్చయః ।
 నిర్వాణార్జువభూతస్య చరితార్థస్య యోగినః ॥ ౧౮-౯౨॥
 ఆత్మవిశ్రాన్తితృప్తేన నిరాశేన గతార్తినా ।
 అన్తర్యదనుభూయేత తత్ కథం కస్య కథ్యతే ॥ ౧౮-౯౩॥
 సుప్తోఽపి న సుషుప్తౌ చ స్వప్నోఽపి శయితో న చ ।
 జాగరేఽపి న జాగర్తి ధీరస్తృప్తః పదే పదే ॥ ౧౮-౯౪॥
 జ్ఞః సచిన్తోఽపి నిశ్చిన్తః నేన్ద్రియోఽపి నిరిన్ద్రియః ।
 సుబుద్ధిరపి నిర్బుద్ధిః సాహజ్కారోఽనహజ్కృతిః ॥ ౧౮-౯౫॥
 న సుఖీ న చ వా దుఃఖీ న విరక్తో న సజ్గవాన్ ।
 న ముముక్షుర్న వా ముక్తా న కిఞ్చిన్న చ కిఞ్చన ॥ ౧౮-౯౬॥
 విక్షేపేఽపి న విక్షిప్తః సమాధౌ న సమాధిమాన్ ।
 జాడ్యోఽపి న జడో ధన్యః పాణిణ్యోఽపి న పణిఠః ॥ ౧౮-౯౭॥
 ముక్తో యథాస్థితిస్వస్థః కృతకర్తవ్యనిర్వృతః ।
 సమః సర్వత్ర వైతృష్ట్యాన్న స్మరత్యకృతం కృతమ్ ॥ ౧౮-౯౮॥
 న ప్రియతే వన్యమానో నిన్యమానో న కుప్యతి ।
 నైవోద్దిష్టజతి మరణే జీవనే నాభినన్దతి ॥ ౧౮-౯౯॥
 న ధావతి జనాకీర్ణం నారణ్యముపశాన్తధీః ।
 యథాతథా యత్రతత్ర సమ ఏవావతిష్ఠతే ॥ ౧౮-౧౦౦॥

౧౯

జనక ఉవాచ ॥

తత్త్వవిజ్ఞానసన్దంశమాదాయ హృదయోదరాత్ ।
 నానావిధపరామర్శశల్కోద్ధారః కృతో మయా ॥ ౧౯-౧॥

క్వ ధర్మః క్వ చ వా కామః క్వ చార్థః క్వ వివేకితా ।
 క్వ ద్వైతం క్వ చ వాఽద్వైతం స్వమహిమ్ని స్థితస్య మే ॥ ౧౯-౨॥
 క్వ భూతం క్వ భవిష్యద్ వా వర్తమానమపి క్వ వా ।
 క్వ దేశః క్వ చ వా నిత్యం స్వమహిమ్ని స్థితస్య మే ॥ ౧౯-౩॥
 క్వ చాత్మా క్వ చ వానాత్మా క్వ శుభం క్వాశుభం యథా ।
 క్వ చింతా క్వ చ వాచింతా స్వమహిమ్ని స్థితస్య మే ॥ ౧౯-౪॥
 క్వ స్వప్నః క్వ సుషుప్తిర్వా క్వ చ జాగరణం తథా ।
 క్వ తురీయం భయం వాపి స్వమహిమ్ని స్థితస్య మే ॥ ౧౯-౫॥
 క్వ దూరం క్వ సమీపం వా బాహ్యం క్వాభ్యంతరం క్వ వా ।
 క్వ స్థూలం క్వ చ వా సూక్ష్మం స్వమహిమ్ని స్థితస్య మే ॥ ౧౯-౬॥
 క్వ మృత్యుర్జీవితం వా క్వ లోకాః క్వాస్య క్వ తౌకికమ్ ।
 క్వ లయః క్వ సమాధిర్వా స్వమహిమ్ని స్థితస్య మే ॥ ౧౯-౭॥
 అలం త్రివర్గకథయా యోగస్య కథయాప్యలమ్ ।
 అలం విజ్ఞానకథయా విశ్రాంతస్య మమాత్మని ॥ ౧౯-౮॥

౨౦

జనక ఉవాచ ॥

క్వ భూతాని క్వ దేహో వా క్వేన్ద్రియాణి క్వ వా మనః ।
 క్వ శూన్యం క్వ చ నైరాశ్యం మత్స్వరూపే నిరజ్ఞనే ॥ ౨౦-౧॥
 క్వ శాస్త్రం క్వాత్మవిజ్ఞానం క్వ వా నిర్విషయం మనః ।
 క్వ తృప్తిః క్వ చిత్పష్టాత్వం గతద్వంద్వస్య మే సదా ॥ ౨౦-౨॥
 క్వ విద్యా క్వ చ వావిద్యా క్వాహం క్వేదం మమ క్వ వా ।
 క్వ బద్ధ క్వ చ వా మోక్షః స్వరూపస్య క్వ రూపితా ॥ ౨౦-౩॥
 క్వ ప్రారబ్ధాని కర్మాణి జీవన్ముక్తిరపి క్వ వా ।
 క్వ తద్ విదేహకైవల్యం నిర్విశేషస్య సర్వదా ॥ ౨౦-౪॥
 క్వ కర్తా క్వ చ వా భోక్తా నిష్క్రియం స్ఫురణం క్వ వా ।
 క్వాపరోక్షం ఫలం వా క్వ నిఃస్వభావస్య మే సదా ॥ ౨౦-౫॥

క్వ లోకం క్వ ముముక్షుర్వా క్వ యోగీ జ్ఞానవాన్ క్వ వా ।
 క్వ బద్ధః క్వ చ వా ముక్తః స్వస్వరూపేఽహమద్వయే ॥ ౨౦-౬ ॥
 క్వ సృష్టిః క్వ చ సంహారః క్వ సాధ్యం క్వ చ సాధనమ్ ।
 క్వ సాధకః క్వ సిద్ధిర్వా స్వస్వరూపేఽహమద్వయే ॥ ౨౦-౭ ॥
 క్వ ప్రమాతా ప్రమాణం వా క్వ ప్రమేయం క్వ చ ప్రమా ।
 క్వ కిఞ్చిత్ క్వ న కిఞ్చిద్ వా సర్వదా విమలస్య మే ॥ ౨౦-౮ ॥
 క్వ విక్షేపః క్వ చైకాగ్ర్యం క్వ నిర్బోధః క్వ మూఢతా ।
 క్వ హర్షః క్వ విషాదో వా సర్వదా నిష్క్రియస్య మే ॥ ౨౦-౯ ॥
 క్వ బైష వ్యవహారో వా క్వ చ సా పరమార్థతా ।
 క్వ సుఖం క్వ చ వా దుఖం నిర్విమర్శస్య మే సదా ॥ ౨౦-౧౦ ॥
 క్వ మాయా క్వ చ సంసారః క్వ ప్రీతిర్విరతిః క్వ వా ।
 క్వ జీవః క్వ చ తద్బ్రహ్మ సర్వదా విమలస్య మే ॥ ౨౦-౧౧ ॥
 క్వ ప్రవృత్తిర్నిర్వృత్తిర్వా క్వ ముక్తిః క్వ చ బన్ధనమ్ ।
 కూటస్థనిర్విభాగస్య స్వస్థస్య మమ సర్వదా ॥ ౨౦-౧౨ ॥
 క్వోపదేశః క్వ వా శాస్త్రం క్వ శిష్యః క్వ చ వా గురుః ।
 క్వ చాస్తి పురుషార్థో వా నిరుపాధేః శివస్య మే ॥ ౨౦-౧౩ ॥
 క్వ చాస్తి క్వ చ వా నాస్తి క్వాస్తి చైకం క్వ చ ద్వయమ్ ।
 బహునాత్ర కిముక్తేన కిఞ్చిన్నోత్తిష్ఠతే మమ ॥ ౨౦-౧౪ ॥
 ఇతి అష్టావక్రగీతా సమాప్తా ।
 ॥ ఓం తత్సత్ ॥

Encoded and proofread by John Richards

Proofread by Raj Acharya kingteacher at hotmail, Rajani Arjun Shankar

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

